

ban, folyóiratokban megjelent cikkek, konferenciákon tartott előadások, egyes alkalomokra készült tanulmányok gyűjteményéről van szó. Ezek bizonyos szempontok szerint csoportosítva kerülnek közlésre, ilyenek a „Történelmi tanulságok”, „A régiók Európa felé” vagy az „Integráció és vallás”. Ezek a csoportok mintegy fejezetekként is felfoghatók: hét ilyen található a könyvben. Az előszót Göncz Árpád volt köztársasági elnök írta, kiemelve, hogy „...a könyv... a magyar nemzetközösség immár több mint nyolc évtizede legsúlyosabb gondjával foglalkozik”.

A „fejezetek” közül a legproblematisabb formailag – az egyébként leghosszabb, összesen 25 interjút tartalmazó – „Együttműködés és akarat” című. Problematikus, mert nem világos, hogy miért kerültek egyáltalán ebbe a kötetbe. Törzsök Erika volt a „riporter”? Egyébként, minden interjú előtt fel van tüntetve, hogy ki a „kérdezt”. Ennek ellenére nemegyszer egyértelműnek látszik, hogy a „kérdezt”, vagyis az interjú alany, nem az aki fel van tüntetve, hanem Törzsök Erika.

Az írások tartalmáról szólva azok első sorban politikai természetűek. Ezt természetesen kell tartanunk, hiszen a szerző pártpolitikus, az SZDSZ kisebbségi szakértője, aki a Horn-kormány idején kormányzati feladatot is vállalt. Magáról írja: „En

egykori gazdaságszociológusként és jelenlegi kisebbségi politikusként közelítem meg a témát”. Ezzel természetesen nincs ellentétben, hogy komoly elismerést érdemlő tudományos igényű dolgozatot is találunk a gyűjteményben. Különösen ilyen a „Határon átnyúló gazdasági tevékenység a magyar-román határ menti régióban” című. Ebben arról a kutatásról számol be, amelynek keretében a határ két oldalán 200-200 magyar és román vállalatot kerestek fel jelen és jövő együttműködésekre vonatkozó kérdéseket tartalmazó kérdőívekkel.

Meg kell említenünk, hogy a kiadványban szereplő tételek (cikkek, tanulmányok stb.) jó része ma már inkább „történelmi érdekességű” dokumentumként fogható fel. Ugyanakkor azonban számos olyan megállapítást is találunk bennük, amelyek túlmutatnak a pártkötöttségeken, és bármilyen pártállású politikusok számára – de a kérdéssel tudományos megközelítésben foglalkozók részére is – megfontolásra érdemesek. „Ki kell lépni abból a trendből, melynek során Magyarország és a kelet-európai országok megkésett nemzetállami törekvései újból és újból a kultúrfőlény ideológiájával akarják az I. világháború után létrejött országokban egymás népeit nemlétezőnek vagy eltüntetendőnek tekinteni”.

Berényi Dénes

Várostarténelmi források. Erdély és a Partium a 16–19. században

Szerkesztette: Papp Klára, Gorun-Kovács György és Jeney-Tóth Annamária. Debrecen, 2005. 397 lap

Az önálló Erdély és Partium történelmi gyökereit – Szapolyai János királyságát – kutatta a fiatalon elhunyt Barta Gábor. Az ő munkásságára és tanári tevékenységére emlékezik az a Debrecenben most szerveződő kutatócsoport – *Bogdándi Zsolt, Dáné Ve-*

ronka, Gorun-Kovács Blanka, Gorun-Kovács György, Jeney-Tóth Annamária, Kun Enikő, Lévai Anikó, Pakó László, Pál Judit, Papp Klára, Tóth Orsolya –, melynek tagjai sajtó alá rendeztek és kiadtak egy kötetre való forrást a koraujkori erdélyi és par-

tiumi városok fennmaradt iratanyagából. A forrásválogatás időben és térben nagy távolságokat, jogilag pedig karakterisztikusan elkülönülő fokozatokat ölel fel. A szabad királyi városoknak, az erdélyi taksás városoknak és a mezővárosoknak nemcsak a jogállása különbözött, hanem igazgatási, gazdasági, társadalmi, kulturális és vallási szerepkörük is eltért egymástól. A források által „áttekintett” két és fél évszázad alatt ezek a szerepkörök jelentősen módosultak. A publikált források a rendiség korában lassan módosuló gazdasági, társadalmi, város-igazgatási jelenségek mindegyikét nem foghatják át. Arra azonban alkalmasak, hogy a legjellemzőbb sajátosságokra ráirányítsák a várostörténet iránt érdeklődők figyelmét. Ilyen például a városok belső igazgatása, gazdálkodása, a taksás- és mezővárosi „elit” nemesedése, a vásározó kereskedelem mellett az állandó kereskedők számának növekedése, az Erdélyi Nagyfejedelemségből kiszoruló görög kereskedők helyébe lépő zsidók és örmények bemutatása, a céhek megújulása és térhódítása a taksás- és mezővárosokban, vagy az iratokat írásba foglalt és a hatóságokkal hitelesített végrendeletek megsokasodása stb. Egy forrástípust hiányolunk az összeállításból: a Habsburg fennhatóság alá került Erdély és Partium taksás- és mezővárosi privilégiumainak uralkodói megerősítését, megújítását bizonyító iratokat. Ezek a források jellemezhetnék a Kárpát-medence keleti térsége város-típusainak jogkörét. Hiányát érezzük – tekintettel a szekularizáció előtti időkre – a katolikus egyház térhódítását bemutató forrásoknak is. E jelenségnek a források által történő bemutatása a vallási türelméről elhíresedett, de fejedelmeiben és társadalmi elitjében kálvinista hitvallású Erdélyben feltétlenül megérdemelt volna néhány szemelvényt.

A két és fél évszázadot szemlélő forráskiadvány nem annyira kutatói igényeket,

inkább felsőoktatási, tanárképzési célokat szolgál. A személy- és helynévmutató, a fogalom-magyarázatok azt sugallják, hogy kutatók számára is készült. A kötet tematikai struktúrája – *Városvezetés; Városi – mezővárosi társadalom; Városok gazdálkodása; Vásárok, kereskedők, kereskedés; Céhszabályok, céhprivilegiumok megerősítései; Városi konfliktusok – érdeellentétek; Város és hatalom viszonya* –, két és fél évszázadot felölelő „tágassága” viszont arra utal, hogy inkább oktatási segédkönyvnek szánták összeállítói. Történelem szakos egyetemi és főiskolai hallgatók, gimnáziumi tanárok forgathatják majd hiányt pótló segédkönyvként. Ezt a szándékot erősíti az is, hogy a latin nyelvű forrásokat magyar fordításban is közlik a szöveg gondozói.

A források szöveggondozása az *Oborni Teréz* által a Fons VII. évf. 1. számában (Bp. 2000. 73.) kifejtett elveket követi, mely szerint: a közölt források „legyenek egyszerűen, könnyen és jól olvashatók, főleg jelek ne akadályozzák a szöveg... áttekinthetőségét... [Csak] ... olyan változtatásokat szabad eszközölni..., amely megszünteti a zavaró pontatlanságokat, következetlenségeket, az írás technikai hibáiból adódó olvasati nehézségeket.”

Nincs most terünk az egyes forrásokkal, forrás-csoportokkal részletesen foglalkozni. Azt is csak megemlítjük, hogy szerencsésebb lett volna a hely- és személynévmutatót különválasztani. Egy-egy fogalom és mérték meghatározásánál is lehetett volna karakterisztikusabban utalni a lokális és kronológiai szempontokra. A forrásválogatás erényei és szellemi hozadéka messze meghaladja azonban a recenzens szubjektív hiányérzetéből táplálkozó megjegyzéseket. Új színfoltot jelent ez a forráskiadvány a hazai kutatás által évtizedekig elhanyagolt, és még ma is csak szórványosan művelt hazai Erdély- és Partium-kutatásban.

Takács Péter